



Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

18. detsember 2014*

Eelotsusetaotlus — Euroopa Liidu põhiõiguste harta — Artikli 19 lõige 2 ja artikkel 47 —
Direktiiv 2004/83/EÜ — Pagulasseisundi või täiendava kaitse seisundi saamise miimumnõuded —
Täiendava kaitse nõuetele vastav isik — Artikli 15 punkt b — Taotleja piinamine või ebainimlik või
vääriskust alandav kohtlemine või karistamine päritoluriigis — Artikkel 3 — Soodsamad normid —
Rasket haigust põdev taotleja — Sobiva ravi puudumine päritoluriigis — Direktiiv 2008/115/EÜ —
Riigis ebaseaduslikult viibivate kolmanda riigi kodanike tagasisaatmine — Artikkel 13 —
Peatava mõjuga õiguskaitsevahend — Artikkel 14 — Tagasisaatmiseni antavad tagatised —
Põhivajadused

Kohtuasjas C-562/13,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel cour du travail de Bruxelles'i (Belgia) 25. oktoobri 2013. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 31. oktoobril 2013, menetluses

Centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve

versus

Moussa Abdida,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president V. Skouris, asepresident K. Lenaerts, kodade presidendid M. Ilešič, L. Bay Larsen (ettekandja), T. von Danwitz, J.-C. Bonichot ja K. Jürimäe, kohtunikud A. Rosas, E. Juhász, A. Arabadžiev, C. Toader, M. Safjan, D. Šváby, M. Berger ja A. Prechal,

kohtujurist: Y. Bot,

kohtusekretär: ametnik V. Tourrès,

arvestades kirjalikus menetluses ja 24. juuni 2014. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, esindaja: advokaat V. Vander Geeten,
- M. Abdida, esindaja: advokaat O. Stein,
- Belgia valitsus, esindajad: C. Pochet ja T. Materne, keda abistasid advokaadid J.-J. Masquelin, D. Matray, J. Matray, C. Piront ja N. Schynts,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

— Prantsusmaa valitsus, esindajad: F.-X. Bréchet ja D. Colas,
— Ühendkuningriigi valitsus, esindaja: *barrister* C. Banner,
— Euroopa Komisjon, esindajad: M. Condou-Durande ja R. Troosters,
olles 4. septembri 2014. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 27. jaanuar 2003. aasta direktiivi 2003/9/EÜ, millega sätestatakse varjupaigataotlejate vastuvõtu miinimumnõude (ELT L 31, lk 18), nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivi 2004/83/EÜ miinimumnõuete kohta, mida kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad täitma, et saada pagulase või muul põhjusel rahvusvahelist kaitset vajava isiku staatus, ja antava kaitse sisu kohta (EÜT L 304, lk 12; ELT eriväljaanne 19/07, lk 96; ning parandused ELT 2005, L 204, lk 24 ja ELT 2011, L 278, lk 13), nõukogu 1. detsembri 2005. aasta direktiivi 2005/85/CE liikmesriikides pagulasseisundi omistamise ja äravõtmise menetluse miinimumnõuete kohta (ELT L 326, lk 13, ja parandus ELT 2006, L 236, lk 36) ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta”), artikleid 1–4, artikli 19 lõiget 2 ning artikleid 20, 21 ja 47.
- 2 Taotlus on esitatud Nigeeria kodaniku M. Abdida ja Centre public d’action sociale d’Ottignies-Louvain-la-Neuve (Ottignies-Louvain-la-Neuve’i sotsiaalhoolekandekeskus; edaspidi „CPAS”) vahelises kohtuvaidluses CPAS-i otsuse üle lõpetada M. Abdidale sotsiaalabi andmine.

Õiguslik raamistik

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon

- 3 Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK”) artiklis 3 „Piinamise keelamine” on ette nähtud:

„Kedagi ei tohi piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada.”

- 4 Konventsiooni artikkel 13 on sõnastatud järgmiselt:

„Igaühel, kelle käesolevas konventsioonis sätestatud õigusi ja vabadusi on rikutud, on õigus tõhusale menetlusele enda kaitseks riigivõimude ees ka siis, kui rikkumise pani toime ametiisik.”

Liidu õigus

Direktiiv 2003/9

- 5 Direktiivi 2003/9 artiklis 3 „Kohaldamisala” on sätestatud:

„1. Käesolevat direktiivi kohaldatakse kõikide kolmandate riikide kodanike ja kodakondsuseta isikute suhtes, kes esitavad liikmesriigi piiril või territooriumil varjupaigataotluse, niikaua kuni neil on lubatud viibida sellel territooriumil [...]

[...]

4. Liikmesriigid võivad otsustada kohaldada käesolevat direktiivi seoses kolmandate riikide kodanike või kodakondsuseta isikute poolt, keda pagulasteks ei peeta, muude kui [Genfis 28. juulil 1951 allkirjastatud pagulasseisundi konventsioonist (Recueil des traités des Nations Unies, 189. kd, lk 150, nr 2545 (1954))] tulenevate kaitse vormide saamiseks esitatavate taotluste rahuldamise otsustamise menetlustega.”

Direktiiv 2004/83

6 Direktiivi 2004/88 artikkel 1 „Sisu ja reguleerimisala” on ette nähtud:

„Käesoleva direktiivi eesmärk on sätestada kolmandate riikide kodanike ja kodakondsuseta isikute pagulasteks või muidu rahvusvahelist kaitset vajavateks isikuteks kvalifitseerimise miinimumnõuded ning antud kaitse sisu.”

7 Direktiivi artikli 2 punktides c, e, ja g on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

c) *pagulane* – kolmanda riigi kodanik, kes põhjendatud kartuse tõttu rassilise, usulise, rahvusel, poliitilistel vaadetel või teatavasse sotsiaalsesse gruppi kuulumisel põhineva tagakiusamise ees viibib väljaspool kodakondsuse riiki ja ei saa või kõnealuse kartuse tõttu ei taha anda ennast nimetatud riigi kaitse alla [...]

[...]

e) *täiendava kaitse nõuetele vastav isik* – kolmanda riigi kodanik või kodakondsuseta isik, kes ei kvalifitseeru pagulaseks, kuid kellega seoses on ilmnenud põhjendatud alus arvata, et asjaomane isik seisaks oma päritoluriiki või kodakondsuseta isiku puhul varasema alalise elukoha riiki tagasipöördumisel silmitsi reaalse ohuga kannatada tõsist kahju vastavalt artiklile 15 [...], ning kes ei saa või kõnealuse ohu tõttu ei taha anda ennast nimetatud riigi kaitse alla;

[...]

g) *rahvusvahelise kaitse taotlus* – kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku taotlus kaitse saamiseks liikmesriigilt, mida võib käsitada pagulasseisundi või täiendava kaitse seisundi taotlemisena, kusjuures ei taotleta sõnaselgelt muud liiki kaitset väljaspool käesoleva direktiivi reguleerimisala, mida saab eraldi taotleda”.

8 Nimetatud direktiivi artiklis 3 on täpsustatud:

„Liikmesriigid võivad kehtestada või säilitada soodsamaid norme otsustamiseks, kes vastab pagulase või täiendava kaitse nõuetele, ning määratlemaks rahvusvahelise kaitse sisu, kui need normid on kooskõlas käesoleva direktiiviga.”

- 9 Direktiivi V peatüki „Alus täiendava kaitse saamiseks” paiknevas artiklis 15 „Tõsine kahju” on sätestatud:

„Tõsine kahju seisneb järgmises:

- a) surmanuhtlus või hukkamine või
- b) taotleja piinamine või ebainimlik või väärikut alandav kohtlemine või karistamine päritoluriigis või
- c) tõsine ja individuaalne oht tsiviilisiku elule või isikupuutumatusetele juhusliku vägivalda tõttu rahvusvahelise või riigisisese relvastatud kokkupõrke puhul.”

Direktiiv 2005/85

- 10 Direktiivi 2005/85 artikkel 3 „Reguleerimisala” on sõnastatud järgmiselt:

„1. Käesolevat direktiivi kohaldatakse kõikide varjupaigataotleste, mis on esitatud liikmesriigi territooriumil, kaasa arvatud piiril või transiiditsoonis, ning pagulasseisundi äravõtmise suhtes.

[...]

3. Kui liikmesriigid kasutavad menetlust või kehtestavad menetluse, kus varjupaigataotlusi vaadatakse läbi nii Genfi konventsioonil põhinevate taotlustena, kui muud liiki rahvusvahelise kaitse taotlustena, mis on määratletud direktiivi 2004/83/EÜ artiklis 15, kohaldavad nad käesolevat direktiivi kogu menetluse vältel.

4. Lisaks sellele võivad liikmesriigid kohaldada käesolevat direktiivi menetluste puhul, kus tehakse otsus mis tahes liiki rahvusvahelise kaitse taotluste kohta.”

Direktiiv 2008/115/EÜ

- 11 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiivi 2008/115/EÜ ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel (ELT L 348, lk 98) põhjendused 2 ja 12 on sõnastatud järgmiselt:

„(2) 4. ja 5. novembril 2004 Brüsselis toimunud Euroopa Ülemkogu kohtumisel nõuti tõhusat väljasaatmis- ja repatrieerimispoliitikat, mis põhineks ühistel nõuetel, et isikuid saaks tagasi saata inimlikult ja austades täielikult nende põhiõigusi ja väärikut.

[...]

(12) Tuleks lahendada selliste kolmandate riikide kodanike olukord, kes viibivad riigis ebaseaduslikult, kuid keda ei saa veel välja saata. Siseriikliku õiguse kohaselt tuleks määratleda nende toimetulekut tagavad tingimused. [...]”

- 12 Selle direktiivi artikli 3 punktis 4 on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

4) „tagasisaatmisotsus” – haldus- või kohtuotsus või -akt, millega sätestatakse, et kolmanda riigi kodaniku riigisviibimine on ebaseaduslik ja kehtestatakse või sätestatakse tagasipöördumiskohustus”.

13 Direktiivi artiklis 5 on ette nähtud:

„Käesoleva direktiivi rakendamisel võtavad liikmesriigid nõuetekohaselt arvesse:

[...]

c) asjaomase kolmanda riigi kodaniku tervislikku seisundit, ning järgivad mittetagasisaatmise põhimõtet.”

14 Direktiivi 2008/115 artikli 9 „Väljasaatmise edasilükkamine” lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid lükkavad väljasaatmise edasi, kui:

a) see oleks vastuolus mittetagasisaatmise põhimõttega või

b) kui artikli 13 lõike 2 kohaselt on tehtud peatava mõjuga korraldus.”

15 Nimetatud direktiivi artikli 12 lõikes 1 on ette nähtud:

„Tagasisaatmisotsused ja – kui need on väljastatud – sisenemiskeelud ning väljasaatmisotsused väljastatakse kirjalikult ning nendes põhjendatakse otsuse aluseks olevaid faktilisi ja õiguslikke asjaolusid ja esitatakse teave kättesaadavate õiguskaitsevahendite kohta.

[...]”.

16 Sama direktiivi artikli 13 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Kolmanda riigi kodanikule võimaldatakse tõhusad õiguskaitsevahendid artikli 12 lõikes 1 osutatud tagasisaatmisega seotud otsuste vaidlustamiseks või nende läbivaatamise taotlemiseks pädevas kohtu- või haldusasutuses või pädevas organis, mis koosneb liikmetest, kes on erapooletud ja kelle sõltumatus on tagatud.

2. Lõikes 1 nimetatud pädeval asutusel või organil on volitused vaadata läbi artikli 12 lõikes 1 osutatud tagasisaatmisega seotud otsused, sealhulgas võimalus nende täitmine ajutiselt peatada, välja arvatud juhul, kui siseriikliku õiguse kohaselt juba kohaldatakse ajutist peatamist.”

17 Direktiivi 2008/115 artikli 14 lõikes 1 on täpsustatud:

„Liikmesriigid tagavad (välja arvatud artiklitega 16 ja 17 hõlmatud olukorra puhul), et artikli 7 kohaselt vabatahtlikuks lahkumiseks võimaldatud tähtaja jooksul ja tähtaegade jooksul, millal väljasaatmine on artikli 9 kohaselt edasi lükatud, võetakse kolmanda riigi kodanike suhtes võimaluste piires arvesse järgmisi põhimõtteid:

[...]

b) võimaldatakse esmaabi ja haiguste põhiravi;

[...]”

Belgia õigus

- 18 15. detsembri 1980. aasta seaduse välismaalaste riiki sisenemise, riigis viibimise ja sinna elama asumise ning riigist väljasaatmise kohta (edaspidi „15. detsembri 1980. aasta seadus”) põhikohtuasjas kohaldatava redaktsiooni artikli 9b lõikes 1 on sätestatud:

„Belgias elav välismaalane, kes tõendab oma isikut vastavalt lõikele 2 ja kellel on haigus, mis kujutab tegelikku ohtu tema elule või kehalisele puutumatusetele või reaalselt ohtu saada ebainimlikult või alandavalt koheldud, kui tema päritoluriigis või riigis, kus ta elab, ei leidu sobivat ravi, võib ministrilt või tema volitatud ametnikult taotleda luba Belgia Kuningriigis elamiseks.”

- 19 15. detsembri 1980. aasta seaduse artikkel 48/4 on sõnastatud järgmiselt:

„§ 1. Täiendava kaitse seisund antakse välismaalasele, kes ei kvalifitseeru pagulaseks ja kelle suhtes ei kohaldata artiklit 9b, ning kellega seoses on ilmnunud põhjendatud alus arvata, et ta seisaks oma päritoluriiki või kodakondsuseta isiku puhul varasema alalise elukoha riiki tagasipöördumisel silmitsi reaalse ohuga kannatada tõsist kahju vastavalt lõikele 2, ning kes ei saa või kõnealuse ohu tõttu ei taha anda ennast nimetatud riigi kaitse alla, tingimusel et tema suhtes ei kohaldata artiklis 55/4 ette nähtud pagulaseks tunnistamata jätmise aluseid.

§ 2. Tõsine kahju on:

- a) surmanuhtlus või hukkamine või
 - b) taotleja piinamine või ebainimlik või väärikut alandav kohtlemine või karistamine päritoluriigis või
 - c) suur ja individuaalne oht tsiviilisiku elule või isikupuutumatusetele juhusliku vägivalda tõttu rahvusvahelise või riigisisese relvastatud kokkupõrke puhul.”
- 20 15. detsembri 1980. aasta seaduse artiklites 39/82, 39/84 ja 39/85 on ette nähtud erinevad menetlused taotlemaks välismaalaste riigis viibimist ja tagasisaatmist puudutavate otsuse täitmise peatamist.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 21 15. aprillil 2009 esitas M. Abdida 15. detsembri 1980. aasta seaduse artikli 9b alusel taotluse elamisloa saamiseks tervislikel põhjustel, tuginedes asjaolule, et ta põeb eriti rasket haigust.
- 22 See taotlus tunnistati 4. detsembril 2009 vastuvõetavaks. Tänu sellele sai M. Abdida ka CPAS-lt sotsiaalabi.
- 23 M. Abdida esitatud elamisloa taotlus jäeti 6. juuni 2011. aasta otsusega rahuldamata põhjendusega, et taotleja päritoluriigis on olemas meditsiinitaristu, mis võimaldab tema haigust põdevaid haigeid ravida. M. Abdidale anti sellest otsusest koos Belgiast lahkumise ettekirjutusega teada 29. juunil 2011.
- 24 M. Abdida esitas 7. juulil 2011 elamisloa taotluse rahuldamata jätmise otsuse peale kaebuse Conseil du contentieux des étrangers’le (kõrgem halduskohus välismaalaste küsimustega seonduvates asjades).
- 25 CPAS tegi 13. juulil 2011 otsuse lõpetada M. Abdidale sotsiaalabi andmine ning keelduda tagamast talle erakorralist arstiabi. 27. juulil 2011 vaatas CPAS otsuse uuesti läbi ja otsustas M. Abdidale erakorraline arstiabi tagada.

- 26 M. Abdida esitas 5. augustil 2011 CPAS-i otsuse peale talle sotsiaalabi andmine lõpetada kaebuse Tribunal du travail de Nivelles'ile (Nivelles'i esimese astme töökohus).
- 27 Nimetatud kohus tegi 9. septembril 2011 otsuse, millega rahuldab kaebuse ja kohustas CPAS-t maksma sotsiaalabi summas, mis võrdub integreerumisabiga üksi elavale isikule kohaldatavas määras, kuna õigus sotsiaalabile on õiguskaitsevahendi tõhusa kasutamise hädavajalik eeltingimus ning seega tuleb M. Abdidale makstav sotsiaalabi säilitada seniks, kuni tehakse otsus kaebuse kohta, mille ta on esitanud tema elamisloa taotluse rahuldamata jätmise otsuse peale.
- 28 CPAS esitas 7. oktoobril 2011 selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse Cour du travail de Bruxelles'ile.
- 29 Nimetatud kohus tõdeb, et kohaldatavate siseriiklike õigusnormide kohaselt ei ole M. Abdidal võimalik esitada peatava toimega kaebust elamisloa taotluse rahuldamata jätmise otsuse peale, ning et ajal, mil ta ootab otsust esitatud kaebuse kohta, ei ole tal õigust mitte mingisugusele sotsiaalabile peale erakorralise arstiabi.
- 30 Neil asjaoludel otsustas Cour du travail de Bruxelles menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas direktiive [2004/83, 2005/85 ja 2003/9] tuleb tõlgendada nii, et nendega kohustatakse liikmesriiki, mis näeb ette, et välismaalasel, kes „kannatab niisuguse haiguse all, et see kujutab reaalselt ohtu tema elule või kehalisele puutumatusel või reaalselt ohtu, et talle saab osaks ebainimlik või väärikust alandav kohtlemine, kui tema päritoluriigis ei leidu sobivat ravi”, on direktiivi [2004/83] artikli 15 [punkti b] alusel õigus täiendavale kaitsele,
- nägema ette võimaluse esitada peatava toimega kaebus haldusotsuse peale, millega jäeti rahuldamata välismaalase elamisloa taotlus ja/või keelduti andmast talle täiendavat kaitset ning tehti ettekirjutus riigist lahkumiseks,
 - katma oma sotsiaalabi- või vastuvõtusüsteemi raames lisaks arstiabile kaebaja muud põhivajadused seni, kuni tehakse otsus selle haldusotsuse peale esitatud kaebuse kohta?
2. Kas juhul, kui vastus eelmisele küsimusele on eitav, kohustab [harta] ning eelkõige selle artiklid 1–3 [...], selle artikkel 4 [...], selle artikli 19 lõige 2 [...], selle artiklid 20 ja 21 [...] ja/või selle artikkel 47 [...] liikmesriiki, kes võtab üle direktiivid [2004/83, 2005/85 ja 2003/9], nägema ette peatava toimega kaebuse ja [1. küsimuses] nimetatud põhivajaduste rahuldamise?”

Eelotsuse küsimuste analüüs

- 31 Esitatud küsimustega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitust selle kohta, kas direktiive 2003/9, 2004/83 ja 2005/85 tuleb – vajadusel koostoimes harta artiklitega 1–4, artikli 19 lõikega 2 ning artiklitega 20, 21 ja 47 – tõlgendada nii, et liikmesriik, kelle pädevad ametiasutused on võtnud vastu otsuse, millega jäetakse rahuldamata kolmanda riigi kodaniku taotlus jääda sellesse riiki selliste siseriiklike õigusaktide alusel, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas ja mis näevad ette selle liikmesriigi elamisloa andmise välismaalasele, kes kannatab haiguse all, mis kujutab reaalselt ohtu tema elule või kehalisele puutumatusel või reaalselt ohtu, et talle saab osaks ebainimlik või väärikust alandav kohtlemine, kui tema päritoluriigis ega kolmandas riigis, kus ta varem elas, ei leidu sobivat ravi, ning millega tehakse sellele kolmanda riigi kodanikule ettekirjutus selle liikmesriigi territooriumilt lahkumiseks, on kohustatud nägema selle otsuse suhtes ette peatava mõjuga õiguskaitsevahendi ja võtma enda kanda selle kolmanda riigi kodaniku põhivajaduste katmise, kuni on lahendatud nimetatud otsuse peale esitatud kaebus.

- 32 Sissejuhatuses tuleb märkida, et eelotsusetaotlusest ilmneb, et need küsimused lähtuvad eeldusest, et põhikohtuasjas vaidluse all olevate õigusaktide alusel esitatud taotlused kujutavad endast rahvusvahelise kaitse taotlusi direktiivi 2004/83 tähenduses ja kuuluvad niisiis selle direktiivi kohaldamisalasse.
- 33 Samas, nagu nähtub kohtuotsuse M'Bodj (C-542/13, EU:C:2014:XXXX) punktides 27, 41, 45 ja 46, tuleb direktiivi 2004/83 artikli 2 punkte c ja e ning artikleid 3 ja 15 tõlgendada nii, et viidatud siseriiklike õigusaktide alusel esitatud taotlused ei kujuta endast rahvusvahelise kaitse taotlusi selle direktiivi artikli 2 punkti g tähenduses. Sellest tulenevalt ei kuulu niisuguse taotluse esitanud kolmanda riigi kodaniku olukord kõnealuse direktiivi kohaldamisalasse, mis on määratletud selle artiklis 1.
- 34 Mis puudutab direktiivi 2005/85, siis selle artiklist 3 tuleneb, et lisaks varjupaigataotlustele kohaldatakse seda direktiivi ka täiendava kaitse taotlustele juhul, kui liikmesriik kehtestab üheainsa menetluse, mille raames ta vaatab taotlusi läbi mõlema rahvusvahelise kaitse liigi seisukohalt (kohtuotsused M., C-277/11, EU:C:2012:744, punkt 79 ja N., C-604/12, EU:C:2014:302, punkt 39) ning et liikmesriigid võivad otsustada seda kohaldada ka muud liiki rahvusvahelise kaitse taotluste puhul.
- 35 On selge, et põhikohtuasjas vaidluse all olevate õigusaktide alusel esitatud taotlused ei kujuta endast rahvusvahelise kaitse taotlusi.
- 36 Ka direktiiv 2003/9 ei ole kohaldatav niisugusele olukorrale, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, kuna esiteks piiravad selle artikli 3 lõiked 1 ja 4 selle kohaldamisala varjupaigataotlustega, täpsustades sealjuures, et liikmesriigid võivad otsustada kohaldada seda direktiivi muud liiki kaitse saamiseks esitatavate taotluste läbivaatamisel, ja teiseks ei tulene Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust, et Belgia Kuningriik oleks teinud otsuse kohaldada seda direktiivi põhikohtuasjas vaidluse all olevate õigusaktide alusel esitatud taotlustele.
- 37 Seda arvestades tuleb märkida, et ELTL artiklis 267 sätestatud siseriiklike kohtute ja Euroopa Kohtu vahelises koostöömenetluses on Euroopa Kohtu ülesanne anda siseriiklikule kohtule vajalik vastus, mis võimaldaks viimasel poolelioleva kohtuasja lahendada. Seetõttu ei takista asjaolu, et formaalselt on eelotsusetaotluse esitanud kohus viidanud ainult direktiividele 2003/9, 2004/83 ja 2005/85, Euroopa Kohut esitamast siseriiklikule kohtule kõiki liidu õiguse tõlgendamise aspekte, mis võivad olla tarvilikud siseriikliku kohtu menetluses oleva kohtuasja lahendamisel, olenemata sellest, kas liikmesriigi kohus on neile oma küsimustes viidanud või mitte. Sellisel juhul on Euroopa Kohtu ülesanne tuletada liikmesriigi kohtu esitatud aspektide kogumist ja eelkõige eelotsusetaotluse põhjendustest need liidu õiguse aspektid, mida on vaidluse eset silmas pidades vaja tõlgendada (vt selle kohta kohtuotsused Fuß, C-243/09, EU:C:2010:609, punktid 39 ja 40, ning Hadj Ahmed, C-45/12, EU:C:2013:390, punkt 42).
- 38 Käesoleval juhul puudutavad eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimused omadusi, mis on kaebusel, mille saab esitada otsuse peale, millega M. Abdidale tehti ettekirjutus Belgiast ebaseadusliku riigisviibimise tõttu lahkuda, ning tagatise, mida M. Abdidale tuleb pakkuda, kuni lahendatakse kaebus, mis ta selle otsuse peale esitas.
- 39 Vaidlust ei ole selle üle, et kõnealune otsus on haldusakt, millega tunnistatakse ebaseaduslikuks kolmanda riigi kodaniku viibimine liikmesriigis ja nähakse ette tagasipöördumise kohustus. Niisiis tuleb seda käsitada „tagasisaatmisotsusena” direktiivi 2008/115 artikli 3 punkti 4 tähenduses.
- 40 Nimetatud direktiivi artiklites 13 ja 14 on aga ette nähtud normid, mis puudutavad tagasisaatmisotsuste vastu kasutatavaid õiguskaitsevahendeid ja tagatise, mis antakse kolmandate riikide kodanikele, kelle suhtes on tehtud niisugune otsus, kuni nende tagasipöördumiseni.

- 41 Seetõttu tuleb kindlaks teha, kas neid artikleid tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusaktid, millega niisuguse tagasisaatmise otsuse peale, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, esitatud kaebusele ei anta peatavat mõju ja mis ei näe ette asjassepuutuva kolmanda riigi kodaniku põhivajaduste katmist, kuni lahendatakse kaebus, mis ta niisuguse otsuse peale on esitanud.
- 42 Sellega seoses olgu rõhutatud, et nagu on meenutatud direktiivi 2008/115 põhjenduses 2, tuleb selle direktiivi sätete tõlgendamisel täielikult austada asjassepuutuvate isikute põhiõigusi ja väärikust.
- 43 Esiteks, mis puudutab niisuguse kaebuse omadusi, mida peab saama esitada sellise tagasisaatmisotsuse peale, nagu on vaidluse all põhikohtuasjas, siis tuleneb direktiivi 2008/115 artikli 13 lõikest 1 selle koostoimes sama direktiivi 12 lõikega 1, et kolmanda riigi kodanikul peab olema võimalik kasutada tõhusaid õiguskaitsevahendeid tema suhtes tehtud tagasisaatmisotsuse vaidlustamiseks.
- 44 Selle direktiivi artikli 13 lõikes 2 on omakorda ette nähtud, et tagasisaatmisotsuste peale esitatud kaebuste läbivaatamiseks pädev asutus või organ võib vaidlustatud tagasisaatmisotsuse täitmise ajutiselt peatada, välja arvatud juhul, kui siseriikliku õiguse alusel juba kohaldatakse ajutist peatamist. Sellest järeldub, et nimetatud direktiiv ei nõua, et selle artikli 13 lõikes 1 ette nähtud õiguskaitsevahendil oleks tingimata peatav mõju.
- 45 Küll aga peavad selle õiguskaitsevahendi omadused olema kindlaks määratud vastavalt harta artiklile 47, mis kinnitab tõhusa kohtuliku kaitse õiguse põhimõtet (vt selle kohta kohtuotsused Unibet, C-432/05, EU:C:2007:163, punkt 37, ja Agrokonsulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, punkt 59) ja mille sõnastuse kohaselt on igal juhul, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, selles artiklis kehtestatud tingimuste kohaselt õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus.
- 46 Sellega seoses tuleb märkida, et harta artikli 19 lõikes 2 on eelkõige täpsustatud, et kedagi ei tohi tagasi saata riiki, kus teda tõsiselt ohustab surmanuhtlus, piinamine või muu ebainimlik või alandav kohtlemine või karistus.
- 47 Euroopa Inimõiguste Kohtu kohtupraktikast, mida harta artikli 52 lõike 3 kohaselt tuleb harta artikli 19 lõike 2 tõlgendamisel arvestada, tuleneb, et kuigi põhimõtteliselt ei saa mittekodanikud, kelle suhtes on tehtud väljasaatmise otsus, tugineda õigusele jääda riiki arstiabi ja tervishoiu- või muude selle riigi pakutavate teenuste saamiseks, võib otsus saata rasket kehalist või psüühilist haigust põdev välismaalane tagasi riiki, kus selle haiguse ravimise võimalused jäävad alla nimetatud riigis kättesaadavatele, tekitada väga erandlikel juhtudel küsimuse EIÕK artikli 3 kohaldamisest, kui humanitaarsed põhjused kaaluvad üle isiku väljasaatmise (vt eelkõige Euroopa Inimõiguste Kohtu 27. mai 2008. aasta otsus kohtuasjas N. vs. Ühendkuningriik, punkt 42).
- 48 Niisiis, väga erandlikel juhtudel, kus rasket haigust põdeva kolmanda riigi kodaniku väljasaatmine riiki, kus puuduvad sobivad ravivõimalused, rikuks mittetagasisaatmise põhimõtet, ei tohi liikmesriigid vastavalt direktiivi 2008/115 artiklile 5, tõlgendatuna koos harta artikli 19 lõikega 2, isikut välja saata.
- 49 Niisuguse väljasaatmisotsuse täitmine, mis tähendaks rasket haigust põdeva kolmanda riigi kodaniku tagasisaatmist riiki, kus puuduvad sobivad ravivõimalused, võib seega teatud juhtudel kujutada endast direktiivi 2008/115 artikli 5 rikkumist.
- 50 Neile väga erandlikele juhtudele on iseloomulik tõsine ja korvamatu kahju, mis kaasneks kolmanda riigi kodaniku väljasaatmisega riiki, kus valitseb tõsine oht, et ta langeb ebainimliku või alandava kohtlemise ohvriks. Selleks, et õiguskaitsevahend, mida kasutatakse tagasisaatmise otsuse vastu, mille täitmine võib kolmanda riigi kodaniku jaoks kaasa tuua tõsise ohu, et tema tervises seisund halveneb oluliselt ja pöördumatult, oleks tõhus, on nõutav, et neil asjaoludel saaks kolmanda riigi kodanik esitada peatava mõjuga kaebuse tagamaks, et tagasisaatmisotsust ei täidetak enne, kui pädev ametiasutus on vaadanud läbi väite, et rikutud on direktiivi 2008/115 artiklit 5, tõlgendatuna koos harta artikliga 19.

- 51 Seda tõlgendust kinnitavad harta artikli 47 kohta antud selgitused, mille kohaselt vastab selle artikli esimene lõik EIÕK artiklile 13 (kohtuotsus Arango Jaramillo jt vs. EIP uuesti läbivaatamine, C-334/12 RX-II, EU:C:2013:134, punkt 42).
- 52 Euroopa Inimõiguste Kohus on nimelt otsustanud, et kui riik otsustab saata välismaalase riiki, mille puhul on tõsiseid põhjusi arvata, et seal valitseb tegelik oht, et teda koheldakse EIÕK artiklile 3 vastaselt, siis nõuab EIÕK artiklis 13 ette nähtud õigus tõhusale õiguskaitsevahendile, et huvitatud isikutel oleks nende suhtes võetud tagasisaatmismeetme täitmise peale võimalik esitada seadusest tulenev peatava mõjuga kaebus (vt eelkõige Euroopa Inimõiguste Kohtu 26. aprilli 2007. aasta otsus kohtuasjas Gebremedhin vs. Prantsusmaa, punkt 67, ja 23. veebruari 2012. aasta otsus kohtuasjas Hirsi Jamaa jt vs. Itaalia, punkt 200).
- 53 Eelnevast tuleneb, et direktiivi 2008/115 artikleid 5 ja 13 tuleb harta artikli 19 lõike 2 ja artikli 47 alusel tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis ei näe ette võimalust esitada peatava mõjuga kaebus tagasisaatmise otsuse peale, mille täitmine võib kolmanda riigi kodaniku jaoks kaasa tuua tõsise ohu, et tema tervises seisund halveneb oluliselt ja pöördumatult.
- 54 Teiseks, mis puudutab kolmanda riigi kodaniku põhivajaduste katmist niisuguses olukorras, nagu on arutamisel põhikohtuasjas, siis direktiivi 2008/115 põhjendusest 12 ilmneb küll, et selliste kolmanda riigi kodanike, kes viibivad riigis ebaseaduslikult, kuid keda ei saa veel välja saata, toimetulekut tagavad tingimused tuleks määratleda siseriikliku õiguse kohaselt, kuid see ei muuda tõsiasja, et nimetatud õigus peab olema kooskõlas kõnealusel direktiivist tulenevate nõuetega.
- 55 Selle direktiivi artiklis 14 ongi ette nähtud teatavad tagatised tagasisaatmise ootamise ajaks ehk eelkõige ajavahemikeks, mille jooksul väljasaatmine on sama direktiivi artikli 9 kohaselt edasi lükatud.
- 56 Direktiivi 2008/115 artikli 9 lõike 1 punkti b kohaselt lükkavad liikmesriigid väljasaatmise edasi, kuni kestab selle direktiivi artikli 13 lõike 2 kohaselt tehtud korralduse peatav mõju.
- 57 Samas ilmneb direktiivi 2008/115 üldisest ülesehitusest, mida direktiivi sätete tõlgendamisel tuleb arvesse võtta (vt selle kohta kohtuotsus Abdullahi, C-394/12, EU:C:2013:813, punkt 51), et selle direktiivi artikli 9 lõike 1 punkt b peab hõlmama kõiki olukordi, kus liikmesriik peab tagasisaatmisotsuse peale kaebuse esitamise tõttu peatama selle otsuse täitmise.
- 58 Sellest tuleneb, et liikmesriigid peavad väljasaatmise ootamise ajaks direktiivi 2008/115 artiklis 14 ette nähtud tagatised andma ka raskelt haigele kolmanda riigi kodanikule, kes on esitanud kaebuse tagasisaatmise otsuse peale, mille täitmine võib kaasa tuua tõsise ohu, et tema tervises seisund halveneb oluliselt ja pöördumatult.
- 59 Täpsemalt peab liikmesriik niisuguses olukorras, nagu on arutlusel põhikohtuasjas, nimetatud direktiivi artikli 14 lõike 1 punkti b alusel võimaluste piires katma kolmanda riigi raskelt haige kodaniku põhivajadused, kui isikul endal puuduvad selleks vahendid.
- 60 Direktiivi 2008/115 artikli 14 lõike 1 punktis b ette nähtud esmaabi ja haiguste põhiravi tagamisel ei tarvitse niisuguses olukorras nimelt olla reaalsel mõju, kui sellega ei kaasne asjassepuutuva kolmanda riigi kodaniku põhivajaduste katmine.
- 61 Tuleb siiski märkida, et liikmesriikide ülesanne on kindlaks määrata, millisel kujul kolmanda riigi kodaniku põhivajaduste katmine peab toimuma.

- 62 Sellest järeldub, et direktiivi 2008/115 artikli 14 lõike 1 punkti b tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusaktid, mis ei näe ette raskelt haige kolmanda riigi kodaniku põhivajaduste katmist niivõrd, kui see on võimalik, et esmaabi ja haiguste põhiravi saaks ka tegelikult osutada ajavahemikul, mille jooksul asjassepuutuv liikmesriik peab nimetatud kolmanda riigi kodaniku väljasaatmise edasi lükkama, kuna viimane on esitanud kaebuse tema suhtes tehtud otsuse peale.
- 63 Eelnevat arvestades tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 2008/115 artikleid 5 ja 13 ning artikli 14 lõike 1 punkti b tuleb harta artikli 19 lõiget 2 ja artiklit 47 arvestades tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusaktid:
- mis ei näe ette võimalust esitada peatava mõjuga kaebus tagasisaatmise otsuse peale kolmanda riigi raskelt haige kodaniku suhtes tehtud otsuse vastu, millega viimasele antakse korraldus riigist lahkuda, kui selle otsuse täitmine võib kolmanda riigi kodaniku jaoks kaasa tuua tõsise ohu, et tema tervises seisund halveneb oluliselt ja pöördumatult, ja
 - mis ei näe ette raskelt haige kolmanda riigi kodaniku põhivajaduste katmist niivõrd, kui see on võimalik, et esmaabi ja haiguste põhiravi saaks ka tegelikult osutada ajavahemikul, mille jooksul asjassepuutuv liikmesriik peab nimetatud kolmanda riigi kodaniku väljasaatmise edasi lükkama, kuna viimane on esitanud kaebuse tema suhtes tehtud otsuse peale.

Kohtukulud

- 64 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2008. aasta direktiivi 2008/115/EÜ ühiste nõuete ja korra kohta liikmesriikides ebaseaduslikult viibivate kolmandate riikide kodanike tagasisaatmisel artikleid 5 ja 13 ning artikli 14 lõike 1 punkti b tuleb harta artikli 19 lõiget 2 ja artiklit 47 arvestades tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusaktid:

- mis ei näe ette võimalust esitada peatava mõjuga kaebus tagasisaatmise otsuse peale kolmanda riigi raskelt haige kodaniku suhtes tehtud otsuse vastu, millega viimasele antakse korraldus riigist lahkuda, kui selle otsuse täitmine võib kolmanda riigi kodaniku jaoks kaasa tuua tõsise ohu, et tema tervises seisund halveneb oluliselt ja pöördumatult, ja
- mis ei näe ette raskelt haige kolmanda riigi kodaniku põhivajaduste katmist niivõrd, kui see on võimalik, et esmaabi ja haiguste põhiravi saaks ka tegelikult osutada ajavahemikul, mille jooksul asjassepuutuv liikmesriik peab nimetatud kolmanda riigi kodaniku väljasaatmise edasi lükkama, kuna viimane on esitanud kaebuse tema suhtes tehtud otsuse peale.

Allkirjad